

Варшава, 12 лютого 2024 р.

Адаму Боднару
Генеральному прокурору Республіки Польща
Міністру юстиції

**Звернення з проханням переглянути політично вмотивовані судові переслідування
в період 2015-2023 рр. та відновити репутацію жертв**

Ваше призначення на посаду міністра юстиції та генерального прокурора, як людини з незаперечним авторитетом у сфері захисту прав людини та верховенства права, було сприйнято з великою радістю і надією на фундаментальні зміни в підпорядкованих Вам структурах. Водночас з огляду на масштаб завдань, що стоять перед Вами, ми хотіли б попросити Вас не забувати про численні випадки зловживання владою та утиску людської гідності з боку прокурорів, які виконували політичні вказівки впродовж останніх восьми років.

Як громадяни Республіки Польща, що підтримують жертв довільних і вкрай неоднозначних дій прокуратури, яку очолював Ваш попередник Збігнев Зьобро, ми хотіли б звернутися до Вас із занепокоєнням і тривогою з приводу політичних розслідувань, розпочатих у період із 2015 до 2023 року за правління Об'єднаних правих, які все ще тривають.

Політизація прокуратури, результатом якої є завдання збитків та шкоди особам, які стали мішенню або завдали незручностей попередньому уряду, була відзначена, зокрема, Венеціанською комісією ([висновок 892/2017](#)), Парламентською асамблеєю Ради Європи ([Резолюція 2316\[2020\]](#), [Письмова заява 786](#), [Пропозиція щодо ухвалення Резолюції 15755](#)) та Європейським парламентом ([Резолюція 2021/2935\[RSP\]](#) та ін.). Докладну доповідь на цю тему було також випущено [Гельсінським фондом з прав людини](#).

Ми вважаємо, що як новий Генеральний прокурор Ви маєте не тільки унікальну можливість, а й моральний обов'язок провести ефективний перегляд низки політично вмотивованих справ. Ми сподіваємося, що у випадку розслідувань, які показують так звану обґрунтовану підозру в недостатності підстав для судового переслідування, незалежні прокурори зроблять відповідні кроки для закриття цих справ.

За аналогічних обставин, після падіння деспотичного режиму Володимира Плахотнюка в Молдові, у травні 2020 року новопризначений Генеральний прокурор [закрив майже 40 кримінальних справ](#) проти критиків попереднього уряду та інформаторів у цій країні, визнавши їх політично вмотивованими. Як обґрунтування цього рішення наводилися недостатні докази і вичерпання всіх розумних способів їх отримання, або [відсутність складу злочину](#).

Звіти Фондації «Відкритий Діалог» ([Прокуратура Польщі: Окремі випадки зловмисного переслідування та ухилення від виконання обов'язків з 2015 року](#)), [групи ОбуРомос організації «Громадяни Польщі»](#), платформи [«Держава “ПіС”](#)» асоціації Paragraf-

Państwo, дослідження асоціації Lex Super Omnia і Комітету із захисту правосуддя (у справах переслідуваних прокурорів), а також численні повідомлення ЗМІ можуть слугувати попереднім переліком випадків, коли інтереси тодішніх можновладців у Польщі явно переважали над буквою закону. У більшості з цих випадків досудові розгляди тривають роками і досі не дають — навіть на думку прокурорів, що їх очолюють, які часто загрузли в політиці, — підстав для пред'явлення обвинувачення, а отже, можна вважати, що існують підстави для припинення розслідування згідно зі статтею 322 § 1 Кримінально-процесуального кодексу.

У тих випадках, коли обвинувальні висновки вже подані (але досі по суті не розглянуті судами), вони можуть бути відкликані на підставі суперечливого, але все ще чинного положення Кримінально-процесуального кодексу, так званого lex Obajtek.

Наприклад, до таких політичних, зловмисних розслідувань відносяться справи, згадані в наведеному вище звіті Фундації «Відкритий Діалог» (або в його оновленій версії, яка готується до публікації), які стосуються, зокрема:

1. Представників громадянського суспільства, а саме:

- лідерок Всепольського жіночого страйку: Марти Лемпарт, Клементини Суханової і Агнешки Чередерецької; та активістів місцевого рівня, включно з Анною Мідзінською, Анною Ковальчик-Дерленгою, Кшиштофом Ніцеевським і Християном Шпільським;
- Юстини Видржинської («Aborcujny Dream Team»);
- Монікі Паціфкі Тіхі, організаторки Маршу рівності в Щецині;
- Збігнева Комоса, який регулярно покладає вінки до Смоленського меморіалу на площі Пілсудського;
- 13 активістів, які виступають на захист біженців на польсько-білоруському кордоні (деякі з них також звинувачуються в інших справах): Гжегожа Антошевського, Юлії Беднарек, Домініка Берлінського, Ангеліки Доманської, Юлії Гоцинської, Леокадії Юнг, Анни Кулеши, Бартоша Крамека, Зузанни Лесьяк, Катажини Пікульської, Каєтана Врублевського, Бернарда ван дер Еша і Юстини Бутримович;
- рятувальників біженців Павла і Юстини Врабець («Громадяни Польщі»), а також Єви Менс, Божени Фрижовської, Гражини Одеховської та Анджея Тшецяковського;
- активіста за права ЛГБТ+ Барта Шашевського (Фонд Basta);
- Лінуса Левандовського (Асоціація Гомокомандо), Себастьяна Словінського та інших учасників акції протесту на захист прав ЛГБТ+ під час так званої Tęszowej Nocy (Веселкової ночі);
- активістів Катажини Аугустинок, Ельжбети Підлісної; Маріуша Редліцького;
- Марії Кубіси, гінекологині;
- Марчіна Мичельського з Фундації «Відкритий Діалог» за твіт сатиричного видання «SokzBuraka», який образив Я. Качинського.

2. Суддів Беати Моравець, Ігоря Тулея, Вальдемара Журека, Войцеха Лончевського, Кристіана Маркевича та інших, а також незалежних прокурорів, як-от Маріуша Красоня, Єви Вжосек, Катажини Квятковської та інших членів Асоціації прокурорів Lex Super Omnia.

3. Опозиційних політиків і представників місцевих органів влади, включно з Романом Гертихом, Романом Птаком, Владзімежем Карпінським і Томашем Гродзьким.

4. Колишніх керівників і офіцерів спецслужб: бригадного генерала Пйотра Пителя, бригадного генерала Януша Носека, полковника Кшиштофа Душа, Павла Войтуника, бригадного генерала Кшиштофа Бондарика, полковника Гжегожа Малецького, бригадного генерала Анджея Павліковського і майора Роберта Терела.

5. Підприємців і менеджерів, які обіймають керівні та менеджерські посади в державних компаніях і центральних органах державного управління: [Лешека Чарнецького](#), Якуба Карновського, Пйотра Осецького, Пшемислава Криха, Мачея Вітуцького, Томаша Мішьяка, Гжегожа Беловецького, Павла Олехновича, Яцека Кравця, Анджея Якуб'яка і Войцеха Квасняка.

6. Журналістів і письменників: Пйотра Запоточного, Томаша Пйонтека, Мирослава Ямро, Ігоря Кравця, Пйотра Сурмачинського і Якуба Жульчика.

7. Так званих «невезучих» — людей, які випадково вступили в конфлікт із колишнім панівним табором або його представниками, наприклад, спортивний менеджер Цезарі Кухарські або учасник ДТП із тодішньою прем'єр-міністеркою Беатою Шидло Себастьян Кошчельник.

Цей список далеко не повний.

У вищезазначених випадках можна виявити низку тривожних закономірностей і механізмів, що вказують на системний характер проблеми, включно з: багаторазовими звинуваченнями без доказів, а також зі звинуваченнями, які суперечать здоровому глузду й логіці; безцільним розслідуванням із метою встановлення фактів; атаками на репутацію свідків та підозрюваних у ЗМІ (фактично пропагандистських), що підтримують попередній уряд і тісно взаємодіють із прокуратурою; представленням свідків як підозрюваних, а підозрюваних і обвинувачуваних як винних, і їх демонізація з метою керування суспільною думкою; зловживання послугами спеціальних служб (зокрема, Центрального антикорупційного бюро та Агентства внутрішньої безпеки) шляхом їхнього використання з порушенням встановлених законом повноважень; незаконне стеження; нескінченні досудові розгляди, що тривають роками, тримання під вартою, яке навмисно продовжують для чинення тиску на затриманого, та демонстративні затримання, повторні арешти за одними й тими самими звинуваченнями; репресії, репресивні дії проти представників певних соціальних і професійних груп з метою їх залякування; відкриті погрози, зокрема на адресу членів сім'ї; зловживання механізмами міжнародної правової допомоги; здирництво, корупція та використання впливу (торгівля впливом) тощо (докладніше див. вищезгаданий [звіт Фундації «Відкритий Діалог», стор. 93-95](#)).

Це все вказує на зловживання владою з боку прокуратури, поліції та правоохоронних органів, які беруть участь у проведенні операцій (стаття 231 Кримінального кодексу), а в деяких випадках — злочинів проти системи правосуддя (статті 232-235 Кримінального кодексу тощо) або корупції. З огляду на вищезазначене та часту відсутність перспектив вирішення цих справ у судовому порядку в найближчому майбутньому, ми просимо переглянути їх у кожному конкретному випадку. Щоб полегшити та прискорити цей процес, адвокати жертв — якомога швидше — подадуть відповідні клопотання про припинення розслідування з відповідними аргументами. Водночас ми вимагаємо, щоб

прокурори та співробітники, відповідальні за вищезазначені зловживання, були притягнуті до відповідальності.

Ми хотіли б, щоб це звернення стало голосом пам'яті для всіх тих, хто з яких-небудь причин став жертвою політичних переслідувань в останні роки.

Жертви стикалися й продовжують стикатись з цілою низкою наслідків, які, звичайно, варіюються від випадку до випадку: від глибокої травми (що часто зачіпає також їхніх родичів і колег), шкоди їхній репутації та проблем із працевлаштуванням, доступом до банківських послуг, отриманням дозволів на в'їзд до третіх країн; іноді також тимчасової втрати свободи (довільні арешти та затримання); до негативних наслідків для компаній та організацій, якими вони керують або з якими пов'язані, через необґрунтовані дії прокуратури та підконтрольних їй служб.

Ці провадження — які можна легко описати як так зване судове переслідування — також є серйозною загрозою здоров'ю демократії та довірі суспільства до правоохоронних і судових органів. Для критиків попереднього уряду вони також кваліфікуються як далекосяжні заходи, спрямовані проти участі громадськості (так звані SLAPP), які в Польщі залишалися переважно прерогативою державних органів.

Ми закликаємо Вас призначити групу прокурорів для аналізу підстав для продовження розслідувань, розпочатих і проведених у період з 2015 до 2023 року, в яких є вельми обґрунтовані підозри у використанні прокуратури як політичного інструменту для залякування, переслідування та неправдивого обвинувачення низки людей у не скоєних або вельми сумнівних злочинах лише через те, що з різних причин вони стали незручні для попереднього панівного табору.

Ми вважаємо, що таке рішення стане найважливішим кроком на шляху до відновлення довіри суспільства до польської прокуратури та судової системи, а також відчутним підтвердженням бажання реформувати її з метою відновлення аполітичності, поваги до конституційних прав особистості та принципу рівності перед законом.

Ми залишаємося у Вашому повному розпорядженні та відкриті для діалогу, сподіваючись на зустріч із представниками сторін, які підписали це звернення, та постраждалими сторонами.

З найкращими побажаннями,

Лех Валенса, колишній президент Республіки Польща

а також

Action Democracy

Сієн Мгły: Підтримка жіночого страйку з боку широких мас

Форум громадянського розвитку

Фонд активної демократії

Фонд Asymetryści

Фонд Баста

Фонд Броніслава Геремека

Фонд Time for Women Poznań

Фонд Feminoteka
Фонд Lambda Poland
Фонд Better Niepołomice
Фонд Ocalenie
Фундація «Відкритий Діалог»
Фонд The Hope Project Poland
Фонд Economic Freedom (Фонд економічної свободи)
Border Group
Комітет із захисту демократії
Lotna Brygada Oporucji (Мобільна бригада опозиції)
Фонд Media Liberation
Громадяни Польщі
Всепольський жіночий страйк
Відкрита Республіка
Відкритий громадянський клуб імені Пйотра Щенсного
Польський Фонд Роберта Шумана
Польський Бізнес Комітет
Protestea
Колегія адвокатів Defensor Iuris
Асоціація Гомокомандо
Асоціація Кампанія проти гомофобії
Асоціація Lambda Варшава
Асоціація Lex Q
Асоціація суддів Themis
Студентський комітет проти фашизму
Товариство журналістів
Спілка українців у Польщі

Лешек Бальцерович, колишній заступник прем'єр-міністра, міністр фінансів і голова Національного банку Польщі

Анджей Блікле, професор Інституту комп'ютерних наук Польської академії наук і член Academia Europaea

Міхал Боні, колишній міністр із цифровізації та член Європейського парламенту

Юліуш Браун, колишній член парламенту, голова Національної ради з телерадіомовлення та президент телекомпанії TVP

Міхал Дадлез, професор Польської академії наук і Варшавського університету

Рафал Дуткевич, колишній мер Вроцлава, президент Союзу роботодавців Польщі

Владислав Фрасинюк, опозиційний активіст Польської Народної Республіки, колишній голова Союзу свободи

Беата Гепперт, перекладачка французької літератури

Агнешка Голланд, режисерка кіно і театру

Збігнев Холдис, співак, музикант і композитор

Христина Янда, акторка

Роберт Кшистонь, активіст опозиції в Польській Народній Республіці, публіцист

Яцек Кухарчик, голова правління Інституту громадських справ

Богдан Лис, опозиційний активіст у Польській Народній Республіці

Томаш Лис, журналіст

Цезарі Лазаревич, опозиційний активіст Польської Народної Республіки, журналіст, публіцист і письменник

Ханна Мачинська, професорка Варшавського університету, колишня заступниця омбудсмена

Марчін Матчак, професор Варшавського університету

Ева Негруш-Щенсна, вдова «Сірої людини» Пйотра Щенсного

Пйотр Немчик, опозиціонер у Польській Народній Республіці, журналіст

Конрад Новацький, видавець, видавництво Sugańka «Циранка»

Яніна Охойська, засновниця Польської гуманітарної акції

Януш Онишкевич, колишній міністр оборони та віцепрезидент ЄП

Лоран Пех, професор права, декан Школи права в Університетському коледжі Дубліна

Миколай П'єтжак, адвокат, декан Окружної ради адвокатів у Варшаві

Мачей Пісюк, письменник і сценарист

Анджей Роєк, голова правління Освітнього фонду Яна Карського, заступник голови правління Фонду Костюшка

Лукаш Рондуда, кінорежисер

Войцех Садурський, професор Варшавського університету та Сіднейського університету

Якуб Сенкевич, співак, невролог

Славомір Сераковський, журналіст, головний редактор «Krytyka Polityczna»

Мирослав Скурка, голова Спілки українців у Польщі

Яцек Соха, економіст, колишній міністр фінансів

Гражина Станішевська, активістка опозиції в Польській Народній Республіці, колишня сенаторка і депутатка Європарламенту

Яцек Шимандерський, активіст опозиції в Польській Народній Республіці, соціолог

Клементина Суханов, письменниця, учасниця Всепольського жіночого страйку

Магдалена Шрода, філософиня, професорка Варшавського університету

Марчін Свенціцький, колишній мер Варшави і міністр економічного співробітництва із зарубіжними країнами

Томек Улатовський, голова ради Фонду Media Liberation

Анджей Веловейський, активіст опозиції в Польській Народній Республіці, колишній сенатор і депутат Європарламенту

Ева Вінницька, журналістка, репортерка

Кшиштоф Закржевський, керуючий партнер адвокатського бюро «Доманський, Закржевський, Палінка»

Анджей Золл, колишній голова Конституційного суду